

מה מספר הילדים שהופך הורים למאושרים?

מחקר אחד טוען שילד אחד הוא אידיאלי, אחר מוכיח שדווקא שניים, ויש את החוקר שמתעקש על ארבעה. ומה לגבי הילדים - כמה אחים ואחיות יועילו לרווחתם באופן מקסימלי? הנה כמה מהתשובות שמחקרים גילו עד כה

נטע אחיטוב 14.07.2019 12:50

בריאן קפלן הוא כלכלן אמריקאי ואב לארבעה ילדים, שפרסם ספר מצליח בשם "סיבות אנוכיות להוליד עוד ילדים". מכותרת המשנה של הספר, "מדוע להיות הורה אדיר זה פחות עבודה ויותר כייף ממה שאתם מדמינים", אפשר להבין מאיזו אסכולה הוא מגיע - כזו המוצאת הנאה בהורות, שגוברת על המתחים והטרדות הלוגיסטיות.

לאחרונה הוא רואין במגזין "אטלנטיק" על ידי הכתב ג'ו פינסקר, שם נשאל מהו לדעתו מספר הילדים האידיאלי מבחינת איכות החיים של ההורים. אחרי לחץ קל מצד פינסקר, הוא לבסוף נעתר וענה: "אם אתה נהנה מגידול ילדים ומוכן להתאים את ההורות שלך לראיות מחקריות, אז התשובה הנכונה היא ארבעה ילדים".

ההסבר שלו טמון בפרשנות מפתיעה למחקרים העוסקים בהורות (שהוא אחד מהחוקרים העוסקים בכך). בניגוד לחוקרים אחרים, הוא סבור שהרבה מהפעולות שהורים אמריקאים עושים בתקווה לעזור לילדיהם להצליח לא באמת תורמות לרווחתם העתידית או לאושרם, מה שכן עוזר לשיטתו היא נוכחות של אחים ואחיות. זו לא מתמטיקה מתוחכמת שהביאה אותו למספר ארבע, אלא "התבססות על ההרגשה שלי לגבי כמה אנשים עשויים לגרום אושר זה לזה" אמר בראיון ואף הוסיף שבמקרה הפרטי שלו הוא אפילו חושד שיותר מארבעה יהיה אופטימלי.

כמובן שהתשובה לשאלת מספר הילדים האידיאלי היא אינדיבידואלית לעילא ואין תשובה אחת שהולמת את כולם. כך מסביר זאת בראד וילקוקס, מנהל פרויקט הנישואין הלאומי של אוניברסיטת וירג'יניה: "כאשר זוג מרגיש שיש להם עניין רב יותר בילדים, יותר אנרגיה לגדל אותם, אולי יותר תמיכה, כמו סבא וסבתא באזור, והכנסה הגונה לכלכל אותם - אז אולי משפחה גדולה יכולה להיות אפשרות טובה לגרום להם ליותר אושר. אבל כאשר לזוג יש פחות משאבים רגשיים, חברתיים או פיננסיים, אז ייתכן שמשפחה קטנה יותר תהיה הטובה ביותר עבורם".

לא רק עלויות כספיות

ובכל זאת מעניין לבדוק מה אומרת הספרות המקצועית על כך. מחקר אחד משנת 2006 בוצע על ידי האנס קוהלר מהמחלקה לסוציולוגיה באוניברסיטת פן סטייט. הוא מצא שהילד או הילדה הראשונים העלו את מידת האושר של האב והאם באותה המידה. התוצאה המפתיעה היתה עם הולדת הילד או הילדה השניים. בעוד שמידת האושר הממוצעת של האבות נותרה זהה, מידת האושר הממוצעת של האימהות פחתה. "אם אתם רוצים למקסם את הרווחה הסובייקטיבית שלכם, עליכם לעצור אחרי ילד אחד", אמר אז קוהלר בראיון לכתב העת "פסיכולוגיה היום".

אבל רגע לפני שאתם עוצרים על ילד אחד, כדאי לכם להתוודע למחקר חדש, שפורסם ב-2014 על ידי שתי חוקרות, האחת מביה"ס לכלכלה של לונדון והשנייה מאוניברסיטת אונטריו בקנדה. החוקרות מצאו ששני ילדים הוא מספר הקסם. כך הן כותבות בהקדמה לתוצאות המחקר שלהן: "מצאנו ששני הילדים הראשונים מגבירים את האושר של ההורים, ואילו ילד שלישי לא מגדיל את שיעור האושר. המחקר מצא שמידת האושר גדלה הכי הרבה בשנים שסביב לידת הילד הראשון. יתר על כן, אושר

גדל לפני הלידה, מה שמרמז שהלידה היא לא רק הלידה עצמה, אלא תהליך רחב יותר שמתחיל עוד לפני הגעת התינוק לאוויר העולם. עוד מצאנו שאלה שיש להם ילדים בגיל מבוגר ו/או בעלי השכלה הציגו אושר גבוה יותר מהורים צעירים ו/או חסרי השכלה, במיוחד סביב הלידה הראשונה".

מסתבר שגם אמריקאים רבים מאמינים במקסימום אושר עם שני ילדים, כפי שסקר של גאלופ שנערך בקרב אמריקאים מצא: מחצית מהנשאלים ענו ששני ילדים הוא המספר האידיאלי. שלושה היו האופציה הפופולרית הבאה עם 26% מהנשאלים. הנתונים האלה מעידים על רוח התקופה, שכן סקר דומה שנערך בשנת 1957 מצא שרק 20% מהאמריקאים חשבו אז שהמשפחה האידיאלית כוללת שני ילדים או פחות, בעוד ש-71% מהנשאלים אמרו אז כי דווקא משפחה של שלושה או יותר היא מאושרת יותר. סטיבן מינץ, היסטוריון מאוניברסיטת טקסס שבאוסטין ומחבר הספר "תולדות הילדות האמריקאית", טוען באותו מאמר ב"אטלנטיק" שאכן האידיאל בתקופת הבייבי בום היה שלושה, ארבעה או חמישה ילדים ומסביר: "מספר הילדים צנח ככל שעלות גידולם עלתה, וככל שנכנסו יותר נשים לכוח העבודה והרגישו תחושה גוברת של תסכול על הצמצמותן רק לתפקיד גידול הילדים".

מיותר לציין ש"העלויות" של גידול ילדים לא מסתכמות רק בהוצאות פיננסיות, אלא גם בזמן, דאגה והשקעה. "כהורה שמבטיח את בריאותו הנפשית והגופנית", אומר שם רוברט קרוסנו, מרצה לסוציולוגיה באוניברסיטת טקסס, "הייתי צריך לעצור בשניים, כי הסגנון החדש של הורות אינטנסיבית גורם לך לוותר על כמה מהילדים שהיית רוצה. ובמאמר מוסגר, אני שמח שההורים שלי לא חשבו ככה כי אני הילד השלישי במשפחה".

מעניין להזכיר בהקשר זה גם רכיבים יומיומיים שמחלחלים לתודעתנו באופן בלתי מודע. דברים לכאורה בנאליים, שאיננו נותנים עליהם את הדעת, עשויים להיות בעלי השפעה על אחת ההחלטות הדרמטיות בחיינו - האם להביא עוד ילד לעולם. קחו לדוגמה את המכונת המשפחתית הסטנדרטית - היא מתאימה לשלושה ילדים בלבד. ילד נוסף יאלץ את ההורים להחליף מכונת. מינץ מציין, לדוגמה, שבשנות ה-50 וה-60 המושב האחורי במכוניות משפחתיות היה בנוי לארבעה ילדים ורק בהמשך התכווץ ונוספו שלוש חגורות הבטיחות. מה קדם למה - עיצוב המכונית או הקטנת מספר הילדים במשפחה?

מצוי מול רצוי

עם זאת, ילד אחד בלבד פירושו שהורים מחמיצים הזדמנות לקבל לפחות ילד אחד וילדה אחת, וסקרים מצביעים על כך שהורים בדרך כלל נוטים להסתפק בשני ילדים במקרה שיש להם אחד מכל מגדר. אולי זו סיבה נוספת ששניים הוא מספר כה פופולרי. אבל אין לטעות - מגדר הילדים לא משפיע על מידת האושר של ההורים, כפי שמצאה קולין נוג'נט בעבודת הדוקטורט שלה בסוציולוגיה, שערכה באוניברסיטת רוטג'רס בניו ג'רזי ב-2012. נוג'נט מצאה שגם אם מין הילדים לא הגשים את רצון האימהות, הן לא היו פחות מאושרות מאימהות שקיבלו ילד או ילדה, כפי שחלמו. היא גם מצאה שאין הבדל במידת האושר של הורים רק לבנים או רק לבנות, לבין הורים לילדים משני המינים.

כמובן שהשיח על מספר הילדים הוא במקרים רבים תיאורטי, כי בפועל הטבע מתערב בהחלטות המשפחתיות לכאן או לכאן (הריון לא מתוכנן מחד או קשיים להיכנס להריון מאידך). מה הספרות המקצועית אומרת על הפער בין רצונות ההורים לבין המציאות? לפי סקר חברתי, שנערך בארה"ב ב-2018, עולה ש-40% מהנשים האמריקאיות בין הגילים 52-43 היו אימהות לפחות ילדים ממה שקיוו. "חלק מהסיפור כאן הוא שלנשים יש ילדים בשלב מאוחר יותר בחיים מאשר בעבר", הסביר וילקוקס לאטלנטיק, "כך שמספר לא מבוטל של נשים מולידות פחות ילדים מכפי שרצו".

עוד גורם שחשוב לקחת בחשבון הוא שכאשר אנשים חושבים על ילדים, הם נוטים להתעכב על השנים הראשונות של ההורות ולראות לנגד עיניהם בעיקר את הלוגיסטיקה והמחסור בשעות שינה. הורים רבים מתקשים לדמיין את חיי המשפחה שלהם כפי שייראו כשהילדים יהיו בגיל ההתבגרות, או כשיעזבו את הבית והקשר איתם יהפוך למערכת יחסים משפחתית בין אנשים בוגרים שלא זקוקים לטיפול המתמיד. העצה של קפלן, אותו אב לארבעה (נכון לעכשיו) למי שחוששים שהם יהיו קשישים

אומללים ובודדים ללא ילדים ונכדים היא: "ובכן, יש משהו שאתם יכולים לעשות עכשיו כדי להקטין את הסיכון לכך בעתיד - ילדים".

ומה עם האושר של הילדים?

ומה באשר לאושרם של הילדים? מה אומרים מחקרים על המספר האופטימאלי של אחים? ובכן, יש ראיות לכך שאחים ואחיות משפרים את הכישורים החברתיים ותורמים לבריאות טובה יותר. מחקר אחד, שנערך ב-1992 בקרב 7,730 אחים ואחיות מצא שרובם נמצאים בקשרים טובים זה עם זה בבגרותם. 30% מהם אמרו שהאח או האחות יהיו הכתובת הראשונה אליה יפנו במקרה חירום. מחקר אחר, שנערך באוניברסיטת אוהיו, אפילו מצא מתאם בין מספר האחים לבין סיכון מופחת לגירוש של אותם אחים. ההסבר שלהם לתוצאה הזאת היא שילדות לצד הרבה אחים ואחיות עשויה לספק לאנשים כלים חברתיים שתורמים גם לחיי הנישואים.

אבל יש גם צד אחר לחגיגת האחים והאחיות הזו, בשפה יבשה היא נקראת "דילול משאבים" והרעיון מאחוריה הוא שלהורים יש כמות משאבים מוגבלת (כסף, זמן, תשומת לב) וככל שמספר הילדים גדל, הם מקבלים נתח קטן יותר מהמשאבים. הדרך הכי טובה להסביר זאת היא המעבר מילד אחד לשניים - בבת אחת המשאבים שקיבל הבכור מתכווצים בחצי. אבל התיאוריה הזאת לא לוקחת בחשבון שני דברים חשובים: האחד, שקיומם של אחים ואחיות תורם רבות באופנים שקשה לכמת. השני הוא שלא כל המשאבים ההוריים הם בהכרח מדידים או נחלקים לפי מספר האחים.

"תיאוריית המשאבים היא אולי אטרקטיבית משום שהיא אינטואיטיבית ופשוטה, אבל משאבים הוריים הם לא סופיים ולא בהכרח כמותיים", אומר דאגלס דאוני, סוציולוג באוניברסיטת אוהיו, שערך את מחקר האחים והגירוש, לכתבה ב"אטלנטיק". כדי להמחיש את דבריו, הוא מביא דוגמה פשוטה - הורים יכולים לקרוא ספר לשני ילדים באותו הזמן, כך שאח נוסף לא "מדלל" את זמן הקריאה לצורך הדין.

מובן שזו איוולת לנסות להבין כמה ילדים יספקו לכל אחד מההורים או להם את החיים הטובים והמאושרים ביותר, מה גם שזה לא תמיד מספר שנתון לשליטתנו. ובכל זאת, לקפלן יש תיאוריה פשוטה כיצד לייעל את האושר הן של ההורים והן של הילדים, לא משנה מה הכמות שלהם: "הדבר החשוב ביותר בחיים הוא שההורים שלך שמחים שהגעת לעולם, זה מגביר גם את האושר של ההורים שלך וגם את האושר שלך".